

H. Nagy Péter

Dr. Jekyll jóslata

Egy régi-új emberkép nyomában

Absztrakt. A tanulmány Robert Louis Stevenson *Dr. Jekyll és Mr. Hyde különös esete* című regényének egy részletéből kiindulva arra a kérdésre keresi a választ, hogy a Dr. Jekyll által megjósolt emberkép hol talál folytatásra a 20. században. Érintve a biológia (endoszimbiózis) és a fizika (nanotechnológia) eredményeit, Greg Bear és Greg Egan regényeiből vett példákkal bizonyítja, hogy a Stevenson-mű részlete – amely az emberi szubjektivitás szétszóródottságának és sokszorosságának posztmodern felismeréséhez vezet – megelőlegezi a hard science fiction és a nanofikció emberképét.

Ha feltennénk a kérdést, melyik a 19. század legfontosabb szövegtárháza, válaszuk nagyban függne attól, hogy mely vonatkozási rendszernek vagy kulturális mintázatnak keressük az előzményeit. Stephen King például – a horror-hagyomány felől olvasva – *Danse Macabre* című könyvében azt írja, hogy a 19. század három legfontosabb, halhatatlan műve a *Frankenstein*, a *Drakula* és a *Dr. Jekyll és Mr. Hyde különös esete*.¹ A horrorkirálynak bizonyos szempontból igaza van, hiszen ez a három alkotás a popkultúra számos területére – így a rémtörténet-hagyományba is – behatolt, hatásuk szinte felmérhetetlenül nagy (az expresszionista filmtől kezdve Hollywoodon át Lady Gaga videoklipjeiig). Az utóbbival, Stevenson alkotásával „Olyan határpontra jut el az irodalmi mű a Gonosz »emberré válásának« útján, mely a kettősség problémáját az átváltozás-metaforában rajzolja meg.”² Valóban, az alapképlet szerint Dr. Jekyll a kívülről bevitt anyag hatására testi-tudati metamorfózison megy keresztül, Mr. Hyde-dá változik, mely utóbbi az előbbi sötét énjét reprezentálja. (Egyes teóriák szerint ez a séma a farkasember-elv.)

De váltsunk hagyományt. Bényei Tamás *Rejtélyes rend* című monográfiája a krimi és az anti-detektívtörténet viszonyát elemezve arra a következtetésre jut, hogy a 19. század legfontosabb szövege a *Dr. Jekyll és Mr. Hyde különös esete*, mégpedig azért, mert a posztmodern látásmódot messze megelőzve „a klasszikus detektívtörténet szerkezetét és logikáját ütközteti egy, a klasszikus detektív(történet) számára megoldhatatlan rejtéllyel, másrészt a detektívtörténetet az általában vett olvasás ellentmondásosságának és befejezhetetlenségének allegorizálására használja.”³ A kiváló irodalomtörténész emellett az egyik lábjegyzetben (60-as számú) idéz a Stevenson-műből egy olyan részletet, amely sze-

1 Vö. Stephen KING, *Danse Macabre*, London: Warner Books, 1993, 65.

2 ARANY Zsuzsanna, *Gonosz alakok megjelenése az irodalomban: a vámpír = Az éjszaka gyermekei. Tanulmányok a vámpírizmusról*, szerk. H. NAGY Péter, Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2012, 63.

3 BÉNYEI Tamás, *Rejtélyes rend: A krimi, a metafizika és a posztmodern*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 2000, 211.

rinte az emberi szubjektivitás szétszóródottságának, sokszoroságának posztmodern felismeréséhez vezet. A részlet – hosszabban idézve – a következő:

És úgy esett, hogy tudományos kutatásaim, melyek misztikus és transzcendentális irányban haladtak, világosságot derítettek a tagjaim között dúló örökös háború e tudatosságára. És így mindennap, értelmem mindkét oldaláról, az erkölcsiről és a szellemiről, mindinkább közeledtem ahhoz az igazsághoz, melynek részleges fölfedezése olyan rettenetes hajótörésbe vitt; hogy az ember igazában nem *egy*, hanem *kettő*. Kettő, mondom, mert tudomásom nem halad túl ezen a ponton. Következnek majd mások? Mások, akik túlszárnyalnak engem; és megkockáztatom azt a feltevést, hogy az embert végül mint különféle, egymástól elütő, független lények közösségét fogják megismerni.⁴

Dr. Jekyll drámai, jóslatértékű megállapítása egészen egyszerűen hajmeresztő. Korunk posztstrukturalista szubjektumképe mellett ugyanis megelőlegez valami mást is, aminek a megértéséhez először a természettudományhoz kell fordulnunk, két irányba tájékozódva, és szem előtt tartva, hogy az ember *egyszerre* az evolúció által létrehozott neuropszichológiai és biológiai-fizikai létező. (Jekyll szavai a disszociatív identitászavar [DID] leírásaként is olvashatók, de a pszichológiai vonatkozásokra itt nem térünk ki részletesen.⁵) Egyfelől a biológiában fontos felfedezés volt, hogy sejteink valójában sok-sok ősi élőlény leszármazási vonalait őrzik. „Ma már nem vitatott – írja Lynn Margulis *Az együttélés bolygója* című könyvében –, hogy az állati és növényi sejtek szimbiózis útján keletkeztek. A molekuláris biológia, beleértve a géntérképezést, sejt-szimbiózis-elméletemnek ezt a szemléletét igazolja. A növényi és állati sejtekbe történő állandó baktériumbeépülés plasztiszok és mitokondriumok formájában része »sorozatos endoszimbiózis teóriámnak« (SET), amely ma már egyes középiskolai tankönyvekben is szerepel.”⁶ Innen nézve az ember valójában nem más, mint többmilliárdnyi parányi élőlény közössége, ezek az apróságok nem csak a beleinket és a szempilláinkat árasztják el, de minden egyes sejtünkben jelen vannak az ősi szervezetek leszármazottai, amelyek szimbiózisba léptek a sejteink őseivel. Dr. Jekyllnek igaza volt.

Érdemes közbevetnünk, hogy a szimbiózis mellett a parazitizmus is hasonló eredményre vezethet. A manipuláció mesterei, a paraziták az emberi agyban is megtelepsznek, például toxoplazmák formájában. Tudjuk, hogy ezek – bár a legtöbb esetben könnyen leküzdhetők – befolyással vannak az ember

4 R. L. STEVENSON, *Dr. Jekyll és Mr. Hyde különös esete*, ford. Benedek Marcell, Bukarest: Kriterion Könyvkiadó, 1978, 61. Más fordításban: „az embert végül mint sokféle, összeegyeztethetetlen és egymástól független lakók [denizens] együtteseként fogják ismerni.” BÉNYEI, *l. m.*, 208.

5 Egy hivatkozást azonban megér a jelenség: „A DID [Dissociative Identity Disorder] egy ismert példája az úgynevezett »hasadt személyiség«, amikor is két alteregó, amelyek jellemvonásaikat tekintve gyakran teljesen ellentétesek, létezik egymás mellett. Az egyik lehet félnék és visszahúzódó, míg a másik társaságkedvelő és hivalkodó. Robert Louis Stevenson klasszikus, 1886-os regénye, a *Dr. Jekyll és Mr. Hyde különös esete* talán a témakör legismertebb népszerű irodalmi feldolgozása.” Scott O. LILJENFELD és mts., *50 pszichológiai tévhit*, ford. Cziczelszky Judit, Budapest: Partvonal Könyvkiadó, 2010, 233.

6 Lynn MARGULIS, *Az együttélés bolygója: Az evolúció új megközelítése*, ford. Schoket Zsófia, Budapest: Vince Kiadó, 2000, 10.

személyiségére, mentalitására és reakcióira. A külső megfigyelő számára: a neurológiai problémával küzdő fertőzöttet mintha démon szállná meg, átalakulna és előtörne belőle rejtett énje...

Másfelől a fizikában beköszöntött a nanotechnológia korszaka. Richard Feynman híres, *Lenn böven van hely* című előadása és K. Eric Drexler alapvető doktori értekezése óta – amelyek a miniatürizálás jövőjéről szóltak – elkezdődött egy új mérettartomány meghódítása. A nanotechnológia korunk egyik legdinamikusabban fejlődő iparága. „A nanotechnológia – írja Sánta Szilárd *Mesterséges horizontok* című remek könyvében – már jelenleg is megtalálható használati tárgyainkban: a napfény erejétől védelmet nyújtó kozmetikumok, a teniszütők és -labdák, az autókat borító festék, a talajcsempék legújabb kivitelezése mind a nanorészecskék felhasználásának eredményeként született. Michael Harvey, a Queenslandi Egyetem tudosa pedig olyan védőréteget állított elő, amely megakadályozza a tükrök és üvegfelületek párasodását. Hosszasan lehetne sorolni a példákat, hogy hol is bukkannak fel a nanotechnológián alapuló találmányok a környezetünkben, de ez a pár kiragadott példa is jól érzékelteti, hogy a mindennapjaink részévé váltak.”⁷ A miniatürizálás által nyitott perspektívából eljátszhatunk a gondolattal, hogy mi történne, ha szervetlen anyagok és szerves molekulák összeépítésével létrehozott nanorobotokkal lehetővé válna például a genetikai állomány átépítése. Vagy képzeljük el azt, hogy az embert ellepnék a mikrók, betársulnának az életfolyamatok szabályozásába. Dr. Jekyllnek ez esetben is igaza lenne.

Mindez emellett összecseng Ray Kurzweil egyik fontos megállapításával:

Mindnyájunkban személyiségek sokasága lakozik. Képesek vagyunk az összeget magunkban hordozni, de mivel nem állnak rendelkezésünkre olyan eszközök, amelyekkel kifejezésre juttathatnánk őket, általában elfojtjuk ezeket a személyiségeket. Jelenleg nagyon korlátozott a hozzáférhető technológia – mint például a divat, a smink, a frizura – ahhoz, hogy különböző kapcsolatoknak, alkalmaknak megfelelően alakítsuk át magunkat. A jövőbeli, teljes bemerülést kínáló virtuálisvalóság-környezetekben viszont jócskán bővíthetjük személyiségpalettánkat.⁸

Kurzweil szerint továbbá a virtuális terek megnyílása mellett szintén a nanotechnológiától várható e téren változás, amennyiben a nanorobotok képesek lesznek létrehozni a személyiség alkotóelemeinek a neurológiai megfelelőit.

Ugorjunk át az irodalom, az SF terepére. Kézenfekvő volna H. G. Wells *A láthatatlan ember* című művével⁹ vagy egy olyan történettel kezdeni, mint például

7 SÁNTA Szilárd, *Mesterséges horizontok: Bevezetés a kortárs sci-fi olvasásába*, Dunaszerdahely: Liliium Aurum, 2012, 90–91.

8 RAY KURZWEIL, *A szingularitás küszöbén*, ford. Ad Astra Kiadó, Budapest: Ad Astra Kiadó, 2013, 455.

9 JOHN R. REED szerint *A láthatatlan ember* Stevenson alkotásának imitációja. Vö. JOHN R. REED, *H. G. Well's Familiar Aliens = Aliens: The Anthropology of Science Fiction*, ed. By GEORGE E. SLUSSER and ERIC S. RABKIN, Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press, 1987, 145. (A tanulmány hivatkozik a fentebb idézett Stevenson-részletre is, mely szerint az emberi természetet ellentétes elemek sokszoros struktúrái alkotják, de az elemzés aztán – a címének megfelelően – mással foglalkozik.)

Damon Knight *Négyes fogat* című novellája, amely négy tudat (agyrész, csonka neuronhálózat) egyetlen testbe (kocsonyába, egy idegen létfórmába) való bezártságáról szól. (A cyberpunk előtti megoldások közül a testabló-történetekre lehetne még utalni – pl. Robert A. Heinlein: *Élősdiek* –, vagy azokra a sztorikra, melyek az én megkettőződésére, a duplikátum alakzatára épülnek, és a tudat cserélhetőségéből, módosíthatóságából, átprogramozhatóságából, az agy újravezethetőségéből indulnak ki.) Az idézett biológiai látásmód és fizikai forradalom azonban számos remekművet ihletett, ezek közül emelünk ki néhányat.

Greg Bear *A vér zenéje* című regénye arra épül, hogy olyan, genetikailag módosított limfociták támadják meg az emberiséget, melyek értelmes vírusokként szaporodnak és terjednek. A molekulák komplex mikroorganizmussá állnak össze, melynek saját viselkedése, szociális rendszere és napirendje van. A fertőzés során ezek a lények átépítik a gazdatestet és kommunikálnak vele. A járvány eltörli az individualitást, majd kaput nyit egyfajta poszthumán rendnek. Emellett az egyik tudós az átalakítás közben azzal szembesül, hogy a noociták feltérképezik énjének minden szegmensét, és felfedezik, hogy az ember maga is sok-sok komponensből tevődik össze („addig nem kezdeményezünk semmit, amíg engedélyt nem kapunk rá összes szellemi részeitől [all your mental fragments]”¹⁰). A vér tehát önálló életre kel, s a folyamat következtében a szereplők milliárdnyi apró lény galaxisaivá változnak át. A noociták által nyitott „kapu” ugyanakkor evolúciós lépésként is felfogható, mely átvezeti az emberiséget egy újabb távlatokat nyitó szimbiózisba. Az individualitás eltörlődése, az „egyén” millió másolatban való továbbbegzisztálása ebben az esetben nem feltétlenül veszélyként funkcionál, hanem pozitívumként, mely előfeltétele egy mindenfajta utópikusságtól mentes kollektivitásnak. Az egybeolvadás következtében a csoporttudat képes lesz arra, hogy – mint az a regény végső jelentéből kiderül – memóriájából lejátssza a személyiség meg nem valósult, alternatív életét.

Millió irányban indulhatok el, millió életet élhetek (és nem pusztán a vér zenéjében – a Gondolat, a Képzlet, a Fantázia Univerzumában!), aztán összegyűjthetem énjeimet, konferenciát rendezhetünk, és kezdünk mindent előlről. Büszkeségen túli, pozitív narcizmus ez, mert nagyszerűbb, mint egyszerűen örökké élni. [...] Elég hosszú idő alatt a millió én legtöbbje már nem is fog emlékeztetni a jelenlegi énemre, mert végtelenül változékonyak vagyunk. Szellemeink az élet alapjainak végtelen változatosságán dolgoznak – vallja utolsó naplójegyzetében Bernard.¹¹

A vér zenéje innen nézve arról is szól, hogy az emberiség olyan evolúciós partnert is kifejleszthet, amely az egyedi organizmus szempontjából megszünteti ugyan, de egy másik, molekuláris – és információalapú – dimenzióban újraalkotja azt, amit életnek nevezünk.¹² Dr. Jekyllnek tetszene ez a megoldás...

10 Greg BEAR, *A vér zenéje*, ford. Szilágyi Tibor, Budapest: Móra Ferenc Könyvkiadó, 1991, 191.

11 *Uo.*, 244–245.

12 Emellett „példaértékű elbeszélése a vírusfertőzés, a mutáció, az organikus/technológiai interfész belső robbanásának; a test eltűnésének és a szubjektum halálának.” Scott BUKATMAN, *Terminal Identity: The Virtual Subject in Postmodern Science Fiction*, Durham and London: Duke University Press, 1993, 268.

Joan Slonczewski *Génszimfónia* és *Agypestis* című regényeiben a Prokaron baktériumhoz hasonló intelligens szervezetei (a mikrozooidok) képesek szimbiózisba lépni az emberekkel, kolonizálják az emberi agyakat. (Rokonságot mutat ezekkel a művekkel a *Star Wars* is, hiszen a *Baljós árnyak*-ban kiderül, hogy a Jedik véérében az ún. midi-chlorianok koncentrációja igen magas. Ezek a minden élőlény sejteiben megtalálható mikroszkopikus szimbióták közvetítik az Erő akaratát, e „távoli galaxisban” nélkülük nem létezhetne élet, s ők nemzették Anakin Skywalkerert, a majdani Dart Vadert.) Neal Stephenson *Gyémántkor* című regényének már a címe a nanotechnológia korát jelöli.¹³ Illetve az emberi lények által befogadott nanók témája olyan művekben is megjelenik, mint Greg Egan *Diaszpóra* vagy Lauren Beukes *Moxyland* című regénye, és a sor hosszan folytatható.¹⁴ Pár mondat erejéig vegyük sorra a *Diaszpóra* ide vonatkozó részleteit.

Greg Egan nagy ívű regénye döbbenetes erejű extrapoláció az emberiség és a technológia jövőjéről, a „test korszakának végéről”. A mű a következő tételt járja körül különböző modális szinteken (azaz a szereplők eltérő módokon viszonyulnak hozzá): „Nincs sok értelme a *hosszú élettartamnak*, ha arra használod, hogy átalakulj valaki teljesen mássá. Vagy elenyéssz.”¹⁵ Ebben a világban az emberiség ugyanis többféle létformára szakadt szét. Az ún. hídverők a régi értelemben véve emberek maradtak; a húsvérek szintén a biológiai létet választották, de génsébészeti eljárásokkal manipulálják magukat; az álommajmok olyan emberutódok, akik lemondtak a nyelvről; az ún. gleiznerek emberi elmével rendelkező acél és szilikon gépek; a poliszpolgárok pedig tudattal rendelkező szoftverek, illetve pszichogenezissel generált klónok, és így tovább. Az emberi elme sok-sok változata bontakozik ki a regényben, melyet jól érzékeltet az alábbi – találmra kiemelt – részlet:

Mindazonáltal hozzátenném, hogy az álommajmok kivételt képeznek a lehetőségek szándékos megvonásával. A buják többsége ennél konstruktívabb változtatásokkal kísérletezett: újfajta módszereket fejlesztettek ki a való világ mentális feltérképezésére, és speciális területekkel egészítették ki az agy felépítését az új kategóriák befogadására. Vannak köztük, akik ösztönösen képesek megragadni a legbonyolultabb, legabsztraktabb genetikai, meteorológiai, bioké-

13 „A gyémánt-nanorészecskéket gyakran alkalmazzák a biológiában vagy az orvostudományban, mert vegyileg és biológiailag nagyon stabilak, és feltételezik, hogy antibakteriális tulajdonsággal is bírnak.” 3. évezred, 2013/9, 28.

14 Ez említettek mellett pedig még hosszabban lehetne sorolni azokat a műveket, melyek hasonló horizontban gondolkodnak az emberről, de nem tudományos kiindulópontból. Gaimannél egy helyen például ezt olvashatjuk: „Itt nem halnál meg, itt soha semmi nem hal meg, de ha túl sokáig maradsz, csak kevés marad belőled, ami szanaszét terül. És az nem jó. Sosem lenne belőled elég egy helyen, nem maradna, ami úgy gondolna magára, hogy »én«. Nem maradna nézőpont, mert vélemények és pontok végtelen sorozata lennél...” Neil GAIMAN, *Óceán az út végén*, ford. Pék Zoltán, Budapest: Agave Könyvek, 2013, 143–144. Beilleszthető továbbá ebbe a horizontba a szerző *Idegen részek* című novellája is. Lásd ehhez: HEGEDŰS Norbert, *A saját mint idegen. Testprezentációk Neil Gaiman Idegen részek c. novellájában*, Opus 25, 2013/4, 65–69.

15 Greg EGAN, *Diaszpóra*, ford. Huszár András, Budapest: Ad Astra Kiadó, 2013, 80. (Kiemelés az eredetiben.)

miai vagy ökológiai fogalmakat is, olyasféleképp, mint ahogy a statikusok gondolnak a sziklákra, növényekre vagy állatokra a „józan paraszti észnek” az evolúció évmilliói során áthagyományozott kategóriái mentén. [...] A különböző csoportok eltérő irányba fejlődtek tovább, másfajta elmekonfigurációkat próbáltak ki, és mostanra szoftverek közvetítésével is alig értik meg egymást.¹⁶

Mindez úgy is felfogható, hogy a *Diaszpóra* többek között azzal játszik el, hogy az emberi agyban rejlő lehetőségek – Kurzweil fentebbi állításával egybehangzóan – olyan énpexre vezethetők vissza, melynek komponensei biológiai vagy technológiai úton előhívhatók, módosíthatók, feltuningolhatók, vagy fordítva, leépíthetők. Ez a multiplikáció szintén alátámasztja, hogy Dr. Jekyll jós-lata helytálló.

Ha tehát – jelen pillanatban – engem kérdeznének, hogy a popkultúra szempontjából melyik a 19. század legfontosabb szövege, akkor a fentiek alapján, de nem a detektívtörténethez való viszonya miatt, a *Dr. Jekyll és Mr. Hyde különös esetére* szavaznék. Azt eddig is tudatosítottuk, hogy az önmagán kísérletező doktor példázata sok-sok krimi és átváltozásra épülő történetet ihletett (a *Hulkot* ki ne felejtjük a felsorolásból), de hogy megelőlegezte a 20. század végi hard science fiction és nanofikció emberképét, azt nagyon kevesen sejtették. Márpedig Robert Louis Stevenson 1886-ban írt mestermű-ve éppen ezt teszi.

Irodalom

- ARANY Zsuzsanna, *Gonosz alakok megjelenése az irodalomban: a vámpír = Az éjszaka gyermekei. Tanulmányok a vámpírizmusról*, szerk. H. NAGY Péter, Dunaszerdahely: Liliium Aurum, 2012, 43–70.
- BEAR, Greg, *A vér zenéje*, ford. Szilágyi Tibor, Budapest: Móra Ferenc Könyvkiadó, 1991.
- BÉNYEI Tamás, *Rejtélyes rend: A krimi, a metafizika és a posztmodern*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 2000.
- BEUKES, Lauren, *Moxyland*, ford. Körmenyi Ágnes, Budapest: Ad Astra Kiadó, 2013.
- BROOKS, Terry, *Star Wars I. rész: Baljós árnyak*, ford. Nemes István, Budapest: Aquila Könyvkiadó, 1999.
- BUKATMAN, Scott, *Terminal Identity: The Virtual Subject in Postmodern Science Fiction*, Durham and London: Duke University Press, 1993.
- EGAN, Greg, *Diaszpóra*, ford. Huszár András, Budapest: Ad Astra Kiadó, 2013.
- GAIMAN, Neil, *Óceán az út végén*, ford. Pék Zoltán, Budapest: Agave Könyvek, 2013.
- HEGEDŰS Norbert, *A saját mint idegen: Testreprezentációk Neil Gaiman Idegen részek c. novellájában*, *Opus 25*, 2013/4, 65–69.
- HEINLEIN, Robert A., *Élősdiek*, ford. Füssi-Nagy Géza, Budapest: Móra Könyvkiadó, 1995.
- KING, Stephen, *Danse Macabre*, London: Warner Books, 1993.
- KNIGHT, Damon, *Négyes fogat*, ford. Békés András = <http://grin.hu/funtxt/scifi/4esfogat.htm>
- KURZWEIL, Ray, *A szingularitás küszöbén*, ford. Ad Astra Kiadó, Budapest: Ad Astra Kiadó, 2013.
- LILIENTFELD, Scott O. és mts., *50 pszichológiai tévhit*, ford. Cziczelszky Judit, Budapest: Partvonal Könyvkiadó, 2010.

- MARGULIS, Lynn, *Az együttélés bolygója: Az evolúció új megközelítése*, ford. Schoket Zsófia, Budapest: Vince Kiadó, 2000.
- REED, John R., *H. G. Well's Familiar Aliens = Aliens: The Anthropology of Science Fiction*, ed. By George E. SLUSSER and Eric S. RABKIN, Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press, 1987, 145–157.
- SÁNTA Szilárd, *Mesterséges horizontok: Bevezetés a kortárs sci-fi olvasásába*, Dunaszerdahely: Liliium Aurum, 2012.
- SLONCZEWSKI, Joan, *Agypestis*, ford. Galambos Dalma, Budapest: Metropolis Media, 2012.
- SLONCZEWSKI, Joan, *Génszimfónia*, ford. Kollárik Péter, Budapest: Metropolis Media, 2006.
- STEPHENSON, Neal, *Gyémántkor I-II.*, ford. Juhász Viktor és Maleczki B. Miklós, Budapest: Metropolis Media, 2011.
- STEVENSON, R. L., *Dr. Jekyll és Mr. Hyde különös esete*, ford. Benedek Marcell, Bukarest: Kriterion Könyvkiadó, 1978.

Dr. Jekyll's Prophecy: Following the old-new imagery of man

The study starting from an excerpt of the novel *Strange Case of Dr Jekyll and Mr Hyde* by Robert Louis Stevenson strives to answer where the imagery of man foretold by Dr Jekyll will find its continuation in the 20th century. Touching upon the achievements of biology (endosymbiosis) and physics (nanotechnology), it proves through examples taken from the novels by Greg Bear and Greg Egan that the part from the Stevenson opus – which leads to postmodern recognition of dispersion and manifoldness of human subjectivity – advances the imagery of man in hard science fiction and nanofiction.

Keywords: metamorphosis, subjectivity, symbiosis, hard sf, nanofiction

H. Nagy Péter

Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
h.nagyp@gmail.com

